

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 28 november 2012

Mål nr

Ö 650-12

KLAGANDE

PF

Ombud: Advokat BS

MOTPART

CA

Ombud: Advokat JH

SAKEN

Rättegångskostnad

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2012-01-10 i mål Ö 3438-11

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förordnar BS till målsägandebiträde för PF.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd.

BS tillerkänns ersättning med 2 260 kr, allt för arbete. I beloppet ingår mervärdesskatt med 452 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PF har ansökt om prövningstillstånd i Högsta domstolen och yrkat att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

För biträde åt PF i Högsta domstolen har BS begärt ersättning av allmänna medel.

SKÄL

Bakgrund m.m.

1. PF förde som målsägande talan om skadestånd i ett brottmål mot CA. Tingsrätten dömde CA för vållande till kroppsskada och biföll skadeståndsyrkandet med hänvisning till att detta hade medgetts. CA överklagade domen endast i skadeståndsdelen. Hovrätten undanröjde domen i den delen med hänvisning till att tingsrätten borde ha gett CA ytterligare rådrum inför hennes ställningstagande till skadeståndsyrkandet. Målet återförvisades till tingsrätten för ny behandling.

2. Efter att tingsrätten hade tagit upp målet på nytt återkallade PF sin talan. Målet skrevs av och PF förpliktades att ersätta CA rättegångskostnad i hovrätten. Hon överklagade det beslutet. Hovrätten meddelade prövnings-tillstånd och fastställde tingsrättens beslut.

3. BS var inledningsvis förordnad som målsägandebiträde åt PF. Han ersattes av jur.kand. FN, som var biträdande jurist på samma advokatbyrå. Sedan FN övergått till annan verksamhet återinträdde BS som ombud för PF. Det skedde innan tingsrätten skrev av målet om skadestånd efter PF återkallelse. FN tillerkändes ersättning som målsägandebiträde i det beslutet. I hovrätten begärdes ingen ersättning för målsägandebiträde och BS hemställde inte heller om att bli förordnad. I Högsta domstolen har han gjort en framställning om att bli förordnad som målsägandebiträde och begärt ersättning av allmänna medel för arbete här.

4. Högsta domstolen prövar först den framställning som ombudet och tidigare målsägandebiträdet, advokaten BS, har gjort om att han på nytt ska förordnas till målsägandebiträde. En förutsättning för det är att det över huvud taget ingår i ett målsägandebiträdes uppgifter att bistå målsäganden med ett sådant överklagande som målet i Högsta domstolen avser.

Den rättsliga regleringen

5. Enligt 3 § första stycket lagen (1988:609) om målsägandebiträde ska biträdet ta till vara målsägandens intressen i målet samt lämna stöd och hjälp till målsäganden. Enligt andra stycket första meningen ska målsägandebiträdet bistå målsäganden med att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, om inte detta görs av åklagaren. Uppgiften kvarstår enligt andra meningen även om talan har avskilts för att handläggas som ett särskilt tvistemål, dock

inte när det blir fråga om ett s.k. småmål. Enligt tredje meningen kvarstår uppgiften också i det fallet att tingsrättens dom överklagas endast i fråga om ett enskilt anspråk.

Högsta domstolens bedömning i fråga om uppdragets omfattning

6. Bestämmelserna i 3 § andra stycket lagen om målsägandebiträde måste förstås så att målsägandebiträdets uppgift kvarstår i ett mål om enskilt anspråk även sedan målet har återförvisats till tingsrätten på det sätt som skedde i förevarande fall. Detsamma måste gälla om avgörandet i fråga om det enskilda anspråket överklagas. Frågan är om uppgiften kvarstår även i det fallet att överklagandet, som här, avser enbart rättegångskostnaderna.

7. I ett avskilt mål om ett enskilt anspråk kan många gånger rättegångskostnadsfrågan komma att bli praktiskt sett lika viktig eller viktigare än skadestandsfrågan. Så kan vara fallet när utredningen i målet är omfattande och utgången framstår som oviss. Vidare kan tvist uppkomma om huruvida omständigheterna är sådana som avses i 6 kap. 6 § skadeståndslagen (enligt första stycket i den paragrafen ska en skadelidande som har tillerkänts skadestånd för kränkning på grund av brott inte förpliktas att ersätta den skadeståndsskyldiges rättegångskostnader, om inte särskilda skäl föranleder annat; enligt det andra stycket gäller detsamma beträffande skadestånd för fysiskt och psykiskt lidande och för särskilda olägenheter på grund av brott, om det finns särskilda skäl för det). Ett målsägandebiträdes uppdrag måste rimligen omfatta uppgiften att i ett avskilt mål om skadestånd på grund av brott föra målsägandens talan även i sådana och andra rättegångskostnadsfrågor. Det gäller såväl i första instans som i högre instanser.

8. Men ett målsägandebiträdes uppdrag bör också omfatta ett överklagande, när detta rör bara en fråga om rättegångskostnad och alltså inte rätten till skadestånd. Om t.ex. den enda kvarstående frågan är huruvida rättegångskostnadsansvaret ska begränsas enligt 6 kap. 6 § skadeståndslagen, framstår det som mindre förenligt med syftet med den paragrafen att målsäganden inte skulle ha rätt till fortsatt målsägandebiträde. Det ter sig vidare omotiverat att, om målsäganden är nöjd med tingsrättens bedömning av skadestandsfrågan trots att det inte blev full framgång, han eller hon skulle behöva överklaga domen i också den delen för att få fortsatt rätt till målsägandebiträde i en rättegångskostnadsfråga.

9. Frågan huruvida uppdraget som målsägandebiträde bör omfatta ett fortsatt biträde i de fall avgörandet går emot målsäganden endast i fråga om rättegångskostnaderna berördes inte uttryckligen i förarbetena, när 3 § andra stycket lagen om målsägandebiträde fick sitt nuvarande innehåll (se prop. 1993/94:26 s. 23 ff. och 52). I den övergripande beskrivningen av förslaget till utvidgad behörighet för målsägandebiträdet angavs dock att biträdets förordnande skulle ”omfatta målsägandens intressen i skadestandsmålet” (a. prop. s. 23). Vidare klargjordes att utvidgningen gjordes bl.a. för att målsäganden inte skulle behöva söka allmän rättshjälp i avskilda eller överklagade skadestandsmål (a. prop. s. 23 och 29). I de fall en målsägande förelagandringen hade ett biträde enligt rättshjälpslagen, omfattade biträdets behörighet normalt även överklaganden som gällde enbart frågan om rättegångskostnader. Även detta talar för att också ett målsägandebiträdes uppdrag bör omfatta en sådan uppgift.

10. Enligt fast praxis omfattar en offentlig försvarares uppdrag inte att företräda den tilltalade i högre rätt när målet där gäller enbart en fråga om rättegångskostnader (se bl.a. NJA 1965 s. 285, NJA 1966 s. 131 I och NJA 1982 s. 112). Detta kunde möjligen tala för att inte heller målsägandebiträdets

uppdrag bör omfatta en sådan uppgift. Emellertid diskuterades i det nyssnämnda lagstiftningsärendet den obalans som i olika hänseenden skulle komma att uppstå till förmån för målsäganden genom bestämmelserna i 3 § andra stycket andra och tredje meningarna lagen om målsägandebiträde. Lagrådet hade som en möjlighet för att uppnå en acceptabel likställighet nämnt att den offentlige försvararen skulle få fortsätta att biträda svaranden även sedan ett enskilt anspråk kommit att handläggas separat (se vidare p. 11 nedan). Departementschefen framhöll emellertid det angelägna i att ta till vara alla möjligheter att stärka brottsoffrens ställning och att den som har utsatts för ett brott verkligen får det stöd och den hjälp som han eller hon behöver. Det som motiverar den privilegierade form av bistånd som rätten till målsägandebiträde utgör är, enligt vad som framhölls, att målsäganden har fått behov av juridiskt och annat bistånd utan egen förskyllan, därför att han eller hon blivit offer för brott. (Se a. prop. s. 24 f.)

11. I fråga om offentliga försvarare gäller vidare enligt fast praxis att uppdraget inte anses omfatta biträde åt den tilltalade vid prövningen i högre rätt av enskilda anspråk sedan domen i ansvarsdelen vunnit laga kraft (se bl.a. NJA 1955 s. 212 och NJA 2006 s. 464). Här finns sålunda en tydlig skillnad vad gäller omfattningen mellan å ena sidan målsägandebiträdens uppdrag och å andra sidan offentliga försvarares.

12. Vad som gäller beträffande omfattningen av offentliga försvarares uppdrag kan mot bakgrund av det anförda inte anses innefatta några vägande skäl mot en tolkning av bestämmelserna som innebär att ett målsägandebiträdes uppdrag omfattar även uppgiften att överklaga ett avgörande enbart i fråga om rättegångskostnader. Med hänsyn till vad som tidigare har anförts bör uppdraget anses ha en sådan omfattning.

Slutsats och övriga frågor

13. PF målsägandebiträdes uppdrag omfattade alltså uppgiften att föra talan mot tingsrättens beslut i fråga om rättegångskostnader. Eftersom det tidigare målsägandebiträdet har lämnat advokatbyrån för annan verksamhet, finns det synnerliga skäl att åter förordna BS som målsägandebiträde för utförande av uppgiften att föra talan beträffande rättegångskostnaderna i Högsta domstolen (se 4 § andra stycket lagen om målsägandebiträde och 26 § andra stycket andra meningen rättshjälpslagen).

14. Det finns inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

15. BS har begärt ersättning för arbete som han utfört innan han förordnades till målsägandebiträde. Det rör sig emellertid om arbete av mindre omfattning (se 5 § lagen om målsägandebiträde och 27 § tredje stycket rättshjälpslagen). Han ska därför tillerkännas ersättning med begärt belopp.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad (referent), Göran Lambertz, Johnny Herre och Dag Mattsson (skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Mattias Nordell

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2012-10-23

Mål nr
Ö 650-12

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig och avslår begäran om förordnande som målsägandebiträde.

Jag anser att Högsta domstolens dom efter punkt 5 ska ha följande lydelse.

6. Frågan är om ett målsägandebiträdes uppdrag omfattar också ett överklagande när detta bara rör rättegångskostnaderna och alltså inte t.ex. rätt till skadestånd.
7. I och för sig kan man anse det som naturligt att ett uppdrag som målsägandebiträde omfattar också ett överklagande rörande kostnaderna i ett mål där biträdet utfört talan i huvudsaken. Inte minst när talan gällt skadestånd framstår det som följdenligt att ett överklagande om kostnaderna skulle omfattas; kopplingen med huvudsaken kan ju då vara tydlig.
8. Enligt fast praxis omfattar emellertid en offentlig försvarares uppdrag inte att företräda den tilltalade i högre rätt när målet gäller enbart en fråga om rättegångskostnader; avgörandet i ansvarsfrågan har vunnit laga kraft och han har då ansetts inte längre handla i egenskap av offentlig

försvarare. Högsta domstolen har intagit den ståndpunkten trots det givna kriminalpolitiska samband som finns mellan avgörandet i ansvarsfrågan och bedömningen av frågan om ersättningskyldighet för rättegångskostnader (jfr NJA 1982 s. 112). Om den tilltalade behöver hjälp för att överklaga domen när det gäller rättegångskostnaderna, får han alltså i stället ansöka om rättshjälp.

9. Lydelsen av 1 och 3 §§ lagen om målsägandebiträde ger snarast intrycket att uppdraget som målsägandebiträde inte omfattar en rättegång bara om kostnaderna. I vart fall ger lagtexten inte något tydligare besked än vad man får av motsvarande bestämmelser om en offentlig försvarares uppdrag, där lagen sedan lång tid har tolkats så att uppdraget inte omfattar ett sådant överklagande. Motiven till lagen om målsägandebiträde innehåller inget uttalande om frågan.

10. Som en viktig princip gäller att parterna i en rättegång bör vara likställda i lagstiftningen. Om ett målsägandebiträdes uppdrag omfattade uppgiften att processa bara om rättegångskostnaderna, skulle det innebära en obalans till fördel för den parten. Även om parten inte längre för någon skadeståndstalan, t.ex. för att hans yrkande ogillats eller återkallats, och den fortsatta tvisten gäller rättegångskostnaderna, skulle han ändå – bara på grund av att han tidigare haft en viss processuell ställning – få hjälp av biträdet, medan den andra parten skulle vara hänvisad till rättshjälp med de begränsningar som gäller för denna. Obalansen skulle bli särskilt påtaglig om den parten har en offentlig försvarare, vars uppdrag alltså i praxis inte anses omfatta en talan endast om rättegångskostnaderna.

11. Mot denna bakgrund ska 3 § lagen om målsägandebiträde inte tolkas så att uppdraget anses omfatta även uppgiften att överklaga ett avgörande bara i fråga om rättegångskostnaderna. Begäran om att förordna BS som målsägandebiträde ska alltså avslås.

I övriga frågor är jag överens med majoriteten.